

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БУДІВНИЦТВА І АРХІТЕКТУРИ

МАГІСТР

Кафедра міського господарства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан факультету урбаністики та
просторового планування

 А.М. Мамедов /
23 червня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

"Публічна партисипація у прийнятті містобудівних рішень"

(назва навчальної дисципліни)

шифр	назва спеціальності
28	Публічне управління та адміністрування
	Освітня програма
	Державне управління у сфері містобудівної діяльності

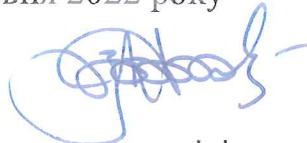
Розробник:

Апостолова-Сосса Л.О., к.т.н., доцент

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри міського господарства

протокол №6 від 21 червня 2022 року

Завідувач кафедри

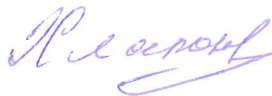

(Мамедов А.М.)

Схвалено науково-методичною комісією спеціальності «Публічне управління та адміністрування»

Протокол №3 від 20 червня 2022 року

Голова НМКС

(Хлапонін Д.Ю.)

ВИТЯГ З НАВЧАЛЬНОГО ПЛАНУ 2022-2023 рр.

шифр	Магістр ОПП	Форма навчання: денна										Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження
	Назва спеціальності (спеціалізації)	Кредитів на сем.	Обсяг годин					Кількість індивідуальних робіт						
			Всього	аудиторних										
				Разом	у тому числі			КП	КР	РГ	р			
Л	Лр	Пз												
281	Публічне управління та адміністрування (ОПП «Державне управління у сфері містобудівної діяльності»)	3,0	90	24	12		12				1	3	1	

шифр	Бакалавр ОПП	Форма навчання: заочна										Форма контролю	Семестр	Відмітка про погодження
	Назва спеціальності (спеціалізації)	Кредитів на сем.	Обсяг годин					Кількість індивідуальних робіт						
			Всього	аудиторних										
				Разом	у тому числі			КП	КР	РГ	р			
Л	Лр	Пз												
281	Публічне управління та адміністрування (ОПП «Державне управління у сфері містобудівної діяльності»)	3,0	90	18	4		14				1	3	1	

Анотація

Завданням публічної партисипації є залучення громади до прийняття містобудівних рішень, забезпеченні активної громадської участі в проєктах містобудівних перетворень.

Публічна партисипація у прийнятті містобудівних рішень — дисципліна, що вивчає процеси участі людей у прийнятті та реалізації містобудівних рішень, які впливають на їхнє та на життя їхніх спільнот. Партисипація дозволяє суспільству більш свідомо діяти не лише через процеси виборів, але й через безпосередній вплив упродовж усього процесу прийняття рішень. Дисципліна передбачає вивчення теоретико-методичних та правових основ організації публічної партисипації; дослідження досвіду публічної партисипації в зарубіжних країнах.

Курс передбачає необхідність систематичного освоєння студентами теоретичного матеріалу та набуття навичок рішення окремих питань, а також застосування комплексу отриманих знань при виконанні індивідуальних завдань. Це визначає значний обсяг самостійної роботи студентів, включаючи вивчення необхідної літератури, вміння формувати власну точку зору та використовувати отримані знання для аналізу практичних ситуацій. При цьому виникає необхідність систематичного поточного контролю освоєння змісту курсу в формі обговорення контрольних питань, рішення задач, виступів з доповідями.

Робоча програма дисципліни «Публічна партисипація у прийнятті містобудівних рішень» узгоджується зі Стандартом набуття освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» (магістерський рівень), затвердженим Міністерством освіти і науки України, та ОПП «Державне управління у сфері містобудівної діяльності», затвердженою Вченою Радою КНУБА.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета дисципліни освоєння основних понять інструментів партисипації при прийнятті містобудівних рішень, вивчення практик публічної партисипації; ознайомлення з принципами організації взаємодії органів публічного управління з громадою під час розгляду містобудівних проєктів.

Завдання дисципліни:

- освоєння понятійного апарату в сфері публічної партисипації;
- вивчення підходів і практик публічної партисипації;
- ознайомлення з принципами організації публічної партисипації при прийнятті містобудівних рішень;
- розв’язування ситуаційних задач щодо вибору підходу до організації громадської участі при прийнятті містобудівних рішень.

Компетентності студентів, що формуються в результаті засвоєння дисципліни

Програмні результати навчання	Відповідні навчальні компетентності
<p>ПРН01. Знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основ та технологій прийняття управлінських рішень.</p>	<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК03. Здатність розробляти та управляти проектами.</p> <p>СК01. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.</p> <p>ДСК01. Здатність застосовувати сучасні механізми і технології державного та публічного управління у процесі забезпечення формування та/або реалізації державної політики у сфері містобудівної діяльності на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.</p> <p>ДСК02. Здатність готувати проекти управлінських рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб у сфері містобудівної діяльності, просторового планування та забудови територій, кваліфіковано оцінювати та застосовувати чинні законодавчі акти, що діють у згаданих сферах державного управління.</p>
<p>ПРН05. Визначати пріоритетні напрями впровадження електронного урядування та розвитку електронної демократії.</p>	<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології.</p>
<p>ПРН07. Уміти розробляти національні/регіональні програмні документи щодо розвитку публічного управління, використовуючи системний аналіз і комплексний підхід, а також методи командної роботи.</p>	<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>СК04. Здатність визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.</p> <p>СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.</p> <p>ДСК01. Здатність застосовувати сучасні механізми і технології державного та публічного управління у процесі забезпечення формування та/або реалізації державної політики у сфері містобудівної діяльності на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.</p>
<p>ПРН08. Уміти здійснювати ефективну</p>	<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у</p>

<p>комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових та етичних норм.</p>	<p>процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології.</p> <p>СК01. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.</p> <p>СК05. Здатність представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними.</p> <p>ДСК01. Здатність застосовувати сучасні механізми і технології державного та публічного управління у процесі забезпечення формування та/або реалізації державної політики у сфері містобудівної діяльності на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.</p>
<p>ПРН10. Представляти органи публічного управління й інші організації публічної сфери та презентувати для фахівців і широкого загалу результати їх діяльності.</p>	<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології.</p> <p>СК01. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.</p> <p>СК05. Здатність представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними.</p> <p>ДСК01. Здатність застосовувати сучасні механізми і технології державного та публічного управління у процесі забезпечення формування та/або реалізації державної політики у сфері містобудівної діяльності на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.</p>
<p>ПРН11. Розробляти обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції, враховувати цілі, наявні законодавчі, часові та ресурсні обмеження, оцінювати політичні, соціальні, економічні та</p>	<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології.</p> <p>ДСК02. Здатність готувати проекти управлінських рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб у сфері містобудівної діяльності, просторового планування</p>

<p>екологічні наслідки варіантів рішень.</p>	<p>та забудови територій, кваліфіковано оцінювати та застосовувати чинні законодавчі акти, що діють у згаданих сферах державного управління.</p>
<p>ДПРН01. Застосовувати сучасні механізми і технології державного та публічного управління у процесі забезпечення формування та/або реалізації державної політики у сфері містобудівної діяльності на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.</p>	<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК03. Здатність розробляти та управляти проектами.</p> <p>ЗК05. Здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології.</p> <p>СК01. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.</p> <p>СК05. Здатність представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними.</p> <p>СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.</p> <p>ДСК01. Здатність застосовувати сучасні механізми і технології державного та публічного управління у процесі забезпечення формування та/або реалізації державної політики у сфері містобудівної діяльності на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.</p> <p>ДСК02. Здатність готувати проекти управлінських рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб у сфері містобудівної діяльності, просторового планування та забудови територій, кваліфіковано оцінювати та застосовувати чинні законодавчі акти, що діють у згаданих сферах державного управління.</p>
<p>ДПРН02. Готувати проекти управлінських рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб у сфері містобудівної діяльності, просторового планування та забудови територій, кваліфіковано оцінювати та</p>	<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми у сфері публічного управління та адміністрування та/або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК02. Здатність працювати в команді, мотивувати людей та рухатися до спільної мети, бути лідером, діяти соціально відповідально та свідомо.</p> <p>ЗК03. Здатність розробляти та управляти проектами.</p> <p>СК01. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.</p> <p>СК02. Здатність організовувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери.</p>

<p>застосовувати чинні законодавчі акти, що діють у згаданих сферах державного управління.</p>	<p>СК04. Здатність визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.</p> <p>СК05. Здатність представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними.</p> <p>СК08. Здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях.</p> <p>ДСК02. Здатність готувати проекти управлінських рішень органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових та службових осіб у сфері містобудівної діяльності, просторового планування та забудови територій, кваліфіковано оцінювати та застосовувати чинні законодавчі акти, що діють у згаданих сферах державного управління.</p>
--	--

За підсумками вивчення дисципліни студент повинен

знати:

- базові категорії та поняття дисципліни «Публічна партисипація у прийнятті містобудівних рішень»;
- нормативне і правове забезпечення громадської участі при прийнятті містобудівних рішень;
- сучасні підходи до організації громадської участі при прийнятті містобудівних рішень;
- основні партисипативні практики та інструменти залучення громадськості до процесу розробки та прийняття рішень.

вміти:

- володіти понятійним апаратом і базою нормативно-правових актів з питань в сфері публічної партисипації;
- використовувати отримані в процесі навчання знання та практичні навички при організації, проведенні або участі в партисипативних заходах при прийнятті містобудівних рішень;
- представляти органи публічного управління у відносинах з громадськими об'єднаннями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними під час проведення партисипативних заходів при прийнятті містобудівних рішень;
- розв'язувати ситуаційні задачі щодо вибору інструментів партисипації під час стратегування з метою налагодження соціальної взаємодії і співробітництва при прийнятті містобудівних рішень.

ЗМІСТ ЛЕКЦІЙНОГО КУРСУ

Змістовний модуль 1. Публічна партисипація як форма громадської участі

Тема 1. Публічна партисипація. Основні терміни і поняття

- 1.1. Поняття публічної партисипації.
- 1.2. Представницька демократія.

Тема 2. Рівні партисипації

- 2.1. Рівні партисипації.
- 2.2. Матриця партисипації.

Тема 3. Принципи партисипації

- 3.1. 12 принципів доброго демократичного врядування.
- 3.2. Роль стейкхолдерів та бенефіціарів у розвитку партисипативної моделі врядування на місцевому рівні

Змістовний модуль 2. Партисипативні практики при прийнятті містобудівних рішень

Тема 4. Громадська участь

- 4.1. Громадська участь як визначальний фактор розвитку територіальної громади.
- 4.2. Досвід залучення громадян до управління розвитком громади у країнах світу

Тема 5. Нормативно-правова база з питань громадської участі в Україні

- 5.1. Акти міжнародного права
- 5.2. Закони України.
- 5.3. Нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади.
- 5.4. Місцеві нормативні акти.

Тема 6. Основні інструменти залучення громадськості до процесу розробки та прийняття рішень

- 6.1. Інструменти партисипації
- 6.2. Стратегування як метод партисипації у процесі прийняття управлінських рішень

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№	Тема	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Практики та інструменти партисипації під час стратегування у громадах	2	2
2	Визначення стейкхолдерів	2	2
3	Комунікація як механізм налагодження контактів із громадськістю	2	2
4	Онлайн-інструменти залучення громадськості до участі	2	4
5	Залучення громадськості до розроблення стратегії шляхом опитування	2	2
6	Гендерно орієнтоване та інклюзивне стратегічне планування	2	2
Усього:		12	14

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТА:

1. Опрацювання літератури з питань партисипативної участі громад.
2. Аналіз законодавства в сфері громадської участі
3. Вивчення партисипативних практик і підходів
4. Виконання індивідуального завдання (реферату)

Перелік рекомендованих тем рефератів-довідей з дисципліни «Публічна партисипація у прийнятті містобудівних рішень»:

1. Загальні принципи партисипації.
2. Рівні партисипації.
3. Представницька і партисипативна демократії.
4. Стейкхолдери в процесах громадської участі.
5. Нормативно-правова база з питань громадської участі.
6. Досвід залучення громадян до управління розвитком громади у країнах світу.
7. Досвід залучення громадян до управління розвитком громади в Україні.
8. Інструменти партисипації.
9. Практики партисипації.
10. Залучення громадськості до прийняття містобудівних рішень.

Методи контролю

Критерії оцінювання відвідування лекцій та практичних занять

100 балів	Студент працює на заняттях, дає відповіді на запитання та приймає участь в обговоренні питань
0 балів	Студент відмовився від обговорення питань заняття або був неуважним на занятті

Критерії оцінювання відповідей на тестове завдання

100 балів	Правильними є 100 % усіх відповідей студента
80 бали	Правильними є 80 % усіх відповідей студента
60 бали	Правильними є 60 % усіх відповідей студента
40 бали	Правильними є 40 % усіх відповідей студента
20 бал	Правильними є 20 % усіх відповідей студента
0 балів	Правильними є 0 % усіх відповідей студента

Критерії оцінювання виступів на практичних заняттях

100 балів	Студент дав правильну та вичерпну відповідь на поставлене запитання, при цьому показав високі знання понятійного апарату і літературних джерел, уміння аргументувати своє ставлення до відповідних категорій, залежностей та явищ.
80 бали	Студент у цілому відповів на поставлене запитання, але не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарату, показав незадовільні знання літературних джерел.
60 бали	Студент дав неповну відповідь на запитання, ухилився від аргументувань
0 балів	Студент взагалі нічого не відповів.

Критерії оцінювання позиції «інші активні форми навчання»

Максимальна кількість балів за змістовим модулем	100 % участі
0 балів	Студент не приймав участь

Критерії оцінювання виконання самостійної роботи

Максимальна кількість балів за змістовим модулем	100 % виконання завдання
0 балів	Студент не виконав завдання

Критерії оцінювання виконання індивідуального завдання

100 балів	Студент дав правильну та вичерпну відповідь на поставлене завдання, при цьому показав високі знання понятійного апарату і літературних джерел, уміння аргументувати своє ставлення до відповідних категорій, залежностей та явищ.
60 бали	Студент у цілому виконав завдання але не спромігся переконливо аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарату, показав незадовільні знання літературних джерел; або студент дав неповну відповідь на запитання, ухилився від аргументувань
0 балів	Студент не виконав завдання

Якщо студент набирає за результатами поточного контролю в середньому менш ніж 3 бали, він не допускається до заліку (іспиту)

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання		Інд. завд.	Сума балів
Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2		
25	45	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

		Оцінка за національною шкалою
--	--	-------------------------------

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Принципи партисипації.
2. Представницька і партисипаторна демократія.
3. Нормативно-правова база з питань громадської участі в Україні.
4. Роль стейкхолдерів в процесах партисипації.
5. Досвід залучення громадян до управління розвитком громади.
6. Інструменти партисипації.
7. Онлайн-інструменти залучення громадськості до участі
8. Стратегування як метод партисипації.
9. Практики партисипації під час стратегування у громадах.
10. Зарубіжний досвід організації партисипації при прийнятті містобудівних рішень.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ, ЛІТЕРАТУРИ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

Основна література:

1. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
3. Закон України «Про органи самоорганізації населення» (від 11 липня 2001 року № 2625-Ш). Редакція від 01.01.2020, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>
4. Закон України «Про звернення громадян». Редакція від 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» (від 11 липня 2002 року № 93-ІУ). Редакція від 11.09.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>
6. Закон України «Про інформацію». Редакція від 16.07.2020. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
7. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» Редакція від 07.01.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
8. ПОРЯДОК проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики (постанова КМУ від 03.11.2010 р. № 996)
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.2008 №976 “Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади” URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF/conv>
10. Афонін Е. А., Гонюкова Л. В., Войтович Р. В. Громадська участь у творенні та здійсненні державної політики.– К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2006.–160 с. – (Серія „Бібліотека молодого державного службовця”)
11. О.Левченко, Н.Величко, Л. Ковшун. Партисипативний підхід та практики на рівні громади. Посібник для громадських активістів та всіх зацікавлених. Херсон. 2018
12. «Кодекс рекомендованих норм участі громадськості в процесі прийняття рішень» Ради Європи, CONF/PLE(2009)CODE1. Ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи на засіданні 1 жовтня 2009 року
13. ОБСЄ/ПРООН, Збірка матеріалів зі стратегії сталого розвитку, Лондон, 2002 рік.
14. Європейська хартія місцевого самоврядування, м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text

15. Європейська рамкова конвенція про транскордонне співробітництво між територіальними общинами або властями, Мадрид, 21 травня 1980 року:
URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_106

Додаткова література:

1. Досвід впровадження стандартів доброго врядування на місцевому рівні в Україні та інших європейських країнах / В.С. Куйбіда, В.В. Толкованов. – К. : ТОВ «Поліграфічний Центр «Крамар», 2010.
URL:<https://ru.b-ok.africa/book/3155114/c5de43>
2. Інструменти участі в громаді: закладаємо основу, ухвалюємо документи. URL: <https://www.prostir.ua/?news=instrumenty-uchasti-v-hromadi-zakladajemo-osnovu-uhvalyujemo-dokumenty>
3. Місцева демократія в Україні: нові стандарти / Укр. незалеж. центр політ. дослідж. : М. В. Лациба, І. М. Лукеря, О. Л. Ващук-Огданська. – К. : Агентство «Україна», 2013. – 236 с.
4. Практичний посібник для працівників комунікаційних структур в органах влади. Київ, 2016
5. Успішні стратегії розроблені за участю громадськості (досвід Австралії, Канади та США),
URL:<https://www.opora.ua.org/news/samovriaduvannia/partysypatsiia/19663-uspishni-strategiyi-rozrobleni-za-uchastiu-gromadskosti-dosvid-avstraliyi-kanadi-ta-ssha>
6. Культура партисипації. Український культурний фонд:
URL: <https://uaculture.org/texts/kultura-partysypacziyi>
7. Я. Мінкін, Ю. Любич «Посилення ролі молодого покоління у процесах прийняття політичних рішень», Молодіжна організація «СТАН», 2018.
URL: <http://stan.org.ua/wp-content/uploads/2019/04/strengthening-the-role-of-new-generation-in-decision-making-process.pdf>
8. Голос у публічному просторі: проблеми комунікації [Електронний ресурс] : стаття / Korydor, журнал про сучасну культуру. – URL: <http://www.korydor.in.ua/ua/opinions/hromady-i-vlada-problema-komunikaciji.html> Місце партисипативних практик у дизайні міських громадських просторів сучасної України
9. Серєда В. В. Соціологія міста. Навчальна програма курсу та методичні матеріали. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 28 с.
10. Залучення громадськості в українських містах (на прикладі бюджету участі) / Н. В. Васильєва // Публічне урядування. – 2016. – № 4. – С. 125-133.